

bio napisan. Svojom "suptilnom glazbom riječi i neprestanim plesom dvosmislenih slika" (Pavletić o Mallarmeu), svojom hermetičnom i od zbilje toliko udaljenom poezijom Mallarme se nije mogao podvesti pod zajednički nazivnik pjesničkoga suodnosa s pojavnošću na kojem je koncipirana cijela knjiga. U Yeatsa, poznatog po svojoj izrazito individualiziranoj, "privatnoj" simbolici, potvrđena je prisutnost intelektualnih, metafizičkih simbola, ali je - u skladu s ostalim esejima - V. Pavletić naznačio i Yeatsovu maniru simbolizacije svega viđenoga, ma koliko to viđeno u pjesničkoj transformaciji dobiva samosvojna, samo Yeatsu primjerena značenja. Francis Ponge, pak, tumačen inače kao pripadnik antimetafizičke struje pjesništva - po nekima jedan od rodonačelnika materijalističke poezije, ili u ozračju fenomenološkog pjesništva - bio je u sklopu ove knjige Pavletićevih priloga zanimljiv zbog svoga superrealističkoga traženja biti predmetnosti u stvarima oko sebe. Pongeovo pjevanje "sa stajališta stvari" neizbježno se moralo ocijeniti kao "kvazizbilja", jer - ipak, na kraju - iza pjesme uvijek stoji pjesnik, čovjek, i Pongeov zamjetni ludizam u osnovi je naznačen kao svjež i inventivni pjesnički postupak.

Sa stajališta suvremenog književnog utiliteta "Poetizacija životnih običnosti" novi je, svjež i dobrodošao doprinos plodnoga kritičkog prisustva Vlatka Pavletića u hrvatskoj literaturi. Ostajući na antologijskome kritičkom standardu, kao i niz ranije objavljenih djela, i najnovija Pavletićeva knjiga potvrđuje njegovu eruditivnu utemeljenost te osobni pečat na razini literariziranoga govorenja i emotivnog odnosa prema odabranoj književnoj građi. Širina Pavletićeva postupka i ovdje djeluje edukativno, i to za široki spektar recepcije, a izabrani eseji ponovo afirmiraju Pavletićevo kritičko načelo najužega i najneposrednijeg suodnosa s predmetom interpretacije.

Estela Banov

IZMEĐU DVIJU KULTURA

Amelia Batistich, *HOLY TERRORS AND OTHER STORIES*, Vintage, New Zealand, 1991.

Socijalne i ekonomske prilike krajem 19. stoljeća navele su mnoge Hrvate da sigurniju egzistenciju potraže u nekoj od prekomorskih zemalja - Americi, Kanadi, Argentini, Australiji, Novom Zelandu. Amelia Batistich rođena je 1915. godine u Dargavilleu na Novom Zelandu kao potomak prve generacije hrvatskih iseljenika. Rođena i školovana u zemlji s dominantnom kulturom britanskog porijekla, ova spisateljica piše engleskim jezikom no mnogi njezini tekstovi tematski su i motivski povezani s dalmatinskim podnebljem i rodnim mjestom njezinih roditelja Johna i Milke Barbarich - Zaostrogom.

Prozni opus Amelie Batistich, koji obuhvaća niz pripovjedaka i kratkih priča rasutih u periodičkim publikacijama, zbirku priča *An Olive Tree in Dalmatia (Maslina u Dalmaciji)* i dva romana *Another Mountain, Another Song (Druga planina, druga pjesma)* i *Sing Vila in the Mountain (Pjevaj, vilo, u planini)* - preveden i objavljen u izdanju Matice iseljenika Hrvatske 1981) obogaćen je još jednom zbirkom priča.

Zaokupljena problemom kulturnog i nacionalnog identiteta dalmatinskih doseljenika u multikulturnoj sredini Novog Zelanda, analizirajući individualne sudbine svojih likova - običnih malih ljudi koji su tragajući za sigurnijom egzistencijom napustili rodni kraj i krenuli u Novi svijet, ova spisateljica problematizira socijalne i psihološke aspekte procesa adaptacije i asimilacije s kojima je i sama bila suočena. "Asimilacija je toliko dubok proces, da je to zapravo nemoguće ostvariti u jednom ljudskom životu. Ali promjene u tom smjeru nastupaju od prvog dana, i nakon nekog vremena čovjek se nije uskladio s novom zemljom, a očito je da je u neskladu sa starom domovinom.¹

Znakovita je već grafička oprema nove knjige - bijeli zvonik na tamnoj pozadini dalmatinskog krša, požutjele fotografije iz obiteljskog albuma, isječak pisma pisanog hrvatskim jezikom, rukom vezana čipka i stručak mediteranskog bilja na ovitku knjige uvode nas u svijet u kojem žive junaci 18 kratkih priča (5 ih je preuzeto iz prve zbirke). To su većinom Dalmatinci koji u Novom Zelandu pokušavaju očuvati svoj kulturni identitet u prvom redu kroz nasljeđe folkloru i tradicije tvoreći tako vlastitu subkulturu. Već u predgovoru svoje prve zbirke Amelia Batistich spominje da je svako selo u Dalmaciji imalo svoga "pyes-mara", prevodeći ovu hrvatsku riječ sintagmom "folk-poet". Autorica stvaralački transformira usmenu predaju o vilama koje žive u planinama i tamo pjevaju svoje pjesme u priči o ljubavi siromašne pastirice Mirjane i bogatog Ive Talicha školovanog u Parizu. Socijalna je barijera među njima prevelika da bi ljubav bila realizirana pa Mirjana umjesto vjenčanog dara Ivi šalje pjesmu iz planine, a svadbena povorka koja sluša vjeruje da se u daljini oglasila vila. (*Love Story - Ljubavna priča*).

Dalmacija je u ranim pripovijetkama Amelie Batistich onemaska narativna figura prostora - fiktivni prostor želje i imaginacije, mitski kraj poznat samo iz pričanja roditelja i starijih obojenih nostalgijom i čežnjom, zvucima hrvatskih riječi koje se mjestimično pojavljuju u tekstu (dida, komin, kolo, prošek) noseći specifičan emotivan naboj, ali Dalmacija je i cilj potrage za vlastitim korijenima, zemlja predaka, ključ vlastitog identiteta i objekt kolektivnog iskustva male zajednice u Darfgavilleu, mjesto koje se ne smije prepustiti zaboravu. Jer, kako kaže autorica: "Krv nije voda, ona je život. I dok te nosi usprkos struji mnogo je toga čega se ne sjećaš, ali mnogo toga ne možeš zaboraviti." Tako ni Stipan ne može zaboraviti rodnu grud i maslinu koju je posadio prije no što se uputio u Novi Zeland pa se nakon života provedenog u tuđini odlučuje vratiti. Ali vraća se u predio napučen duhovima - draga lica su umrla ili iselila, u rodnom selu ostali su samo mlađi rođaci koji ga podsjećaju na neke ljude

kojih više nema. Rezniran i razočaran Stipan zaključuje da je dom tamo gdje je živio i radio - dakle u Novom Zelandu. (*An Olive Tree in Dalmatia - Maslina u Dalmaciji*).

Osobito su dojmljivo i toplo prikazani ženski likovi priča. Iskustvo žene koja dolazi u nepoznati svijet da bi se udala za muškarca kojeg poznaje samo s mutne fotografije, ili žene koja je ostarjela i umrla u rodnom selu ne dočekavši pismo iz Novog Zelanda jer joj je dragi na odlasku obećao poslati novac za put kako bi mu se pridružila nakon što on napornim radom u rudniku kauri smole stekne dovoljno novca za izdržavanje obitelji, ostaju potresna svjedočanstva o ulozi žene u patrijahalnom svijetu. (*A dalmatian Woman - Dalmatinka, The Letter from New Zealand - Pismo iz Novog Zelanda*).

No nisu samo naši ljudi u stranom svijetu bili suočeni s pritiskom asimilacije i psihološkim otporima, osjećajem nesnalaženja i željom da se vrate natrag. U Novi Zeland stizali su pripadnici različitih nacija s različitim kulturnom tradicijom - Kinezi, Irci, Indijci... Kakva je komunikacija moguća između dalmatinske i Indijske ako se među njima ispriječila jezična barijera? Je li uopće moguće uspostavljanje ikakvog kontakta? Spisateljica pronalazi sponu, njena junakinja Tereza upućuje Indijki neizgovoreno pitanje: "Zar si i ti izgubila put?" Zajednička im je potraga za vlastitim ishodištem, za kulturnim identitetom, zajednička je potreba za pripadanjem sredini. (*The Road back - Put natrag*).

Potruga za vlastitim identitetom nije samo ispitivanje kulture predaka, to je i okretanje kulturi sredine u kojoj je autorica provela cijeli život i gdje je stekla obrazovanje. Najduža novela po kojoj je čitava zbirka dobila ime iznosi niz autobiografskih podataka. Spisateljčina dvojnica Elena Basich naracijom u prvom licu opisuje svoje školovanje u katoličkoj ženskoj školi tridesetih godina ovoga

¹ Mirko Meheš: *Zaboravljeni čimbenik na putu u obećanu zemlju*, Hrvatska revija, 22/1972. str. 53.

stoljeća. Fikcionalizacija samostanskog života, proživljavanje mladenačkih kriza, maštanja o ljubavi uz svešćice Poppy's Paper-a čije su korice oslikane srcima probodenim strijelama, ispitni strahovi - sve je to novost u tematskom dijapazonu ove spisateljice no ujedno i izraz jedne drugačije subkulture.

Bilo bi teško pisati o Novom Zelandu, a ne spomenuti njegove starosjedioce Maore čija je tradicija bila potisnuta britanskom kolonijalizacijom. Amelia Batisich u priču *The Old Man and the Mountain (Starac i planina)* upliće i elemente njihove mitologije i riječi njihova jezika.

Sve su ove priče prožete blagom notom nostalgije za prošlim vremenima, ali i dubokim humanizmom i toplinom te željom za sintezom različitih kulturnih vrijednosti što ih čini jednako receptabilnim i našoj i novozelandskoj čitalačkoj publici. Novozelandska je književna kritika ovoj autorici priznala vrijednost, njezine su polinezijske bajke uvrštene i u program školske lektire. Okrenutost starome kraju, ali i nesumnjiva literarna vrijednost i sposobnost autorice da jednostavnim izrazom stvari komunikaciju s čitaocem, preporuka su našoj čitalačkoj publici da se bolje upozna s njenim radom.